

Klima - og miljødepartementet
Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Trondheim, 10.10.2014

Deres ref.:
13/4565
14/1013

Vår ref. (bes oppgitt ved svar):
2014/8560

Saksbehandler:
Trude Norevik

Høringsuttalelse – forslag til forskrift om miljøvurderinger av tiltak etter sektorlover og forslag til konsekvensutredninger etter plan- og bygningsloven

Det vises til høring av 2. juli 2014 fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD) og høring av 10. juli 2014 fra Klima- og miljødepartementet (KLD) med henholdsvis forslag til forskrift om konsekvensutredninger for planer etter plan- og bygningsloven og forslag til forskrift om miljøvurderinger av tiltak etter sektorlover.

I samsvar med oppfordring i høringsbrevet fra KLD, vil Miljødirektoratet avgi en samlet uttalelse til de to sakene. Vi vil i dette brevet peke på en del overordnede og felles problemstillinger høringsforslagene reiser. I tillegg består vår uttalelse av to vedlegg, hvor vi kommenterer de to forslagene nærmere.

Endringene som er utgangspunkt for høringen omfatter en todeling av gjeldende forskrift om konsekvensutredninger (KU-forskrift), krav fra ESA om innholdsmessige endringer og nasjonale behov for innholdsmessige og prosessmessige endringer.

Miljødirektoratet ser KU-forskriftene som et sentralt regelverk som sammen med bestemmelsene i naturmangfoldloven og forvaltningsloven skal bidra til et godt kunnskapsgrunnlag og sikre at viktige miljøhensyn blir hensyntatt. Vi mener de to forslagene omfatter mange forbedringer med hensyn til det saklige innholdet, som gjør regelverket bedre tilpasset dagens utfordringer. Det gjelder bl.a. nye krav til kompetanse hos de som gjennomfører konsekvensutredninger, til at data skal gjøres tilgjengelig for offentlige myndigheter, til at meldinger/planprogram skal være mer konkrete, og krav til ikke-teknisk sammendrag av konsekvensutredningen.

Det er likevel forhold i forslagene som Miljødirektoratet mener er enten uklare eller vil svekke kravene til kunnskapsgrunnlaget, og som vi har innvendinger mot. Vi vil her særlig trekke fram følgende:

- To forskrifter: En to-delning av gjeldende KU-forskrift har etter vår mening ført til et komplekst og uoversiktlig regelverk, som det er vanskelig å følge med i både for myndighetsorgan og for brukerne. I tillegg ser vi en stor risiko for at enkelte tiltak faller utenfor begge forskriftene, mens andre tiltak rammes av begge forskriftene. De to forskriftene har en rekke fellesbestemmelser, som likevel har ulik ordlyd og ulik framgangsmåte.

Miljødirektoratet mener en oppdeling i to forskrifter ikke vil oppfattes som en forenkling. Ut i fra dette mener Miljødirektoratet at det bør utarbeides én KU-forskrift som de to departementene står bak i fellesskap.

Dersom det likevel skal være to separate forskrifter, er det viktig for alle som skal forholde seg til konsekvensutredninger og gjennomføringen av dem at det er godt samsvar mellom de to forskriftene, og at det er en logisk forankring til plan- og bygningsloven.

- Unntak fra krav om planprogram og melding med utredningsprogram: Et godt kunnskapsgrunnlag tidlig i prosessen sikrer god medvirkning, mindre konflikt og bedre beslutninger. Arbeidet med henholdsvis planprogram og utredningsprogram er en viktig arena for å avklare hva som er å anse som vesentlige virkninger, og kan bidra til mer målrettede og beslutningsrelevante utredninger. Dette vil være både tids- og ressursbesparende. Effekten av noen av de foreslåtte endringene vil kunne bli at kunnskapsgrunnlaget blir dårligere, utredningene mer omfattende og mindre beslutningsrelevante, samt at kunnskap kommer sent inn i prosessen. Av hensyn til effektive planprosesser, mener Miljødirektoratet at det ikke bør åpnes for så omfattende unntak fra kravet om melding med utredningsprogram eller planprogram som høringsutkastene her legger opp til.
- Kunnskapsgrunnlaget: Forskriftsutkastet fra KLD er uklart når det gjelder krav til kunnskapsgrunnlaget som skal følge en søknad for tiltak i vedlegg II. Ulik ordbruk og uklare og til dels noe motstridende formuleringer i hhv forskriftsutkast og høringsbrev gjør det vanskelig å vurdere hvorvidt det er snakk om faktiske endringer i krav til kunnskapsgrunnlaget eller om kravene er uendret.

Uavhengig av deling av forskriften gir flere av bestemmelsene behov for utarbeiding av supplerende veiledningsmateriell. Der det er spesielt relevant, har vi nevnt dette konkret i våre høringsuttalelser i vedleggene. Vi mener generelt det er et stort behov for veiledning omkring konsekvensutredning av ulike miljøtema. Miljødirektoratet har i forbindelse med uttalelse til revidert Håndbok 140 (Statens vegvesens håndbok for konsekvensutredninger) påpekt behovet for en håndbok som dekker konsekvensutredning av alle typer prosjekter på tvers av sektorer. Miljødirektoratet bistår gjerne i arbeidet med slik veiledning, ev. i form av en egen håndbok for konsekvensutredning.

Vi viser ellers til utdypende høringsuttalelse og kommentarer til forskriftene i vedlegg 1 og 2.

Hilsen

Miljødirektoratet

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signatur

Bjørn Bjørnstad
avdelingsdirektør

Trond Simensen
seksjonsleder

Vedlegg 1 - høringsuttalelse til forslag til forskrift om miljøvurderinger etter sektorlover

Vedlegg 2 - høringsuttalelse til forslag til forskrift om konsekvensutredninger for planer etter plan- og bygningsloven

Høringsuttalelse - utkast til forskrift om konsekvensutredninger for planer etter plan- og bygningsloven

Gjeldende forskrift om konsekvensutredninger er foreslått oppdelt i to forskrifter med ulike virkeområder. En slik oppdeling vil etter vår vurdering gi et komplekst og uoversiktlig regelverk, som det er vanskelig å følge med i både for myndighetsorgan og for brukerne. I tillegg ser vi en stor risiko for at enkelte tiltak faller utenfor begge forskriftene, mens andre tiltak rammes av begge forskriftene. De to forskriftene har en rekke fellesbestemmelser, men som likevel har ulik ordlyd og ulik framgangsmåte.

Miljødirektoratet mener en oppdeling i to forskrifter ikke vil oppfattes som en forenkling, og at det bør utarbeides én KU-forskrift som de to departementene står bak i fellesskap.

Dersom det likevel skal være to separate forskrifter, er det viktig for alle som skal forholde seg til konsekvensutredninger og gjennomføringen av dem at det er godt samsvar mellom de to forskriftene, og at det er en logisk forankring til plan- og bygningsloven.

Vi har ellers følgende kommentarer til den foreslåtte forskrift om konsekvensutredninger for planer etter plan- og bygningsloven:

Struktur og begrepsbruk

I motsetning til eksisterende forskrift som i de enkelte paragrafene viser til både planer og tiltak, er oppbyggingen av den nye forskriften og ordlyden i bestemmelsene basert på at alle sakene dreier seg om arealplaner etter plan- og bygningsloven. Samtidig er forurensningsmyndigheten satt opp som ansvarlig myndighet for en rekke tiltak etter vedlegg I og II i saker der det ikke utarbeides planer etter plan- og bygningsloven og tiltaket krever tillatelse etter forurensningsloven. Miljødirektoratet mener forskriften er uklar med hensyn til virkeområde, og at strukturen med å ta inn sektortiltakene i denne forskriften blir uryddig.

Når f.eks. forurensningsmyndigheten har rollen som ansvarlig myndighet etter forskriften er det fordi forurensningsmyndigheten (i praksis Miljødirektoratet eller Fylkesmannen) i disse tilfellene skal behandle saken som et "tiltak" etter forurensningsloven som sektorlov. Det er det aktuelle tiltaket som da avgjør om saken omfattes av vedlegg I og II, og som eventuelt skal konsekvensutredes etter forskriften. Det er heller ikke naturlig at forurensningsmyndigheten i disse tilfellene anses som planmyndighet som er et begrep som går igjen flere steder i forskriftsforslaget. Om strukturen på forskriftene beholdes slik de nå er, bør dette byttes ut med begrepet ansvarlig myndighet.

Det at det er tiltak som fortsatt skal behandles etter sektorlover fremgår ikke av høringsnotatet eller i forskriftsteksten. I eksisterende forskrift §§ 2 og 3 fremgår det klart at reglene også gjelder søknader om tillatelse etter annet lovverk for tiltak som er nevnt i vedlegg I og II. Denne henvisningen og koblingen til tiltak etter sektorlover mangler i det foreliggende utkastet. Det bør fremgå at det kan være en annen enn planmyndigheten som er ansvarlig myndighet, og som har ansvaret for at bestemmelsene i forskriften følges i tilfeller saken ikke krever arealplanendringer. De bestemmelser som bruker begrepet "planer" må endres slik at det står "planer og tiltak" som i eksisterende

forskrift. Tilsvarende gjelder vedlegg I og II både planer og tiltak. Vi registrerer for øvrig at høringsutkastet også selv har brukt begrepene «planer og tiltak» i overskriftene i kommentarene

§ 2 - Planer og tiltak som alltid skal behandles etter forskriften

I kommentarene i høringsnotatet omtales denne bestemmelsen som «Planer og tiltak som alltid skal behandles...», mens det i selve forskriftsvedlegget omtales kun som «planer som skal behandles...». Vi viser til våre kommentarer innledningsvis om at overskriften her bør være «Planer og tiltak...»

Siste ledd i eksisterende forskrift § 2 sier at tiltak etter nærmere spesifiserte regelverk ikke følger det ellers faste system med at planmyndigheten er ansvarlig myndighet når det skal utarbeides plan etter plan- og bygningsloven. Denne bestemmelsen er ikke videreført, men det fremgår av høringsnotatet side 7 at "prinsippet" i den tidligere bestemmelsen skal legges til grunn. Miljødirektoratet stiller spørsmål ved om forklaringen på dette er at disse sakene nå skal behandles etter KLD's forskrift hvor det alltid er vedkommende sektormyndighet som er ansvarlig myndighet uavhengig av om det utarbeides plan? I så fall burde vel det vært nevnt for ikke å skape uklarhet.

I kap. 3.1 i høringsnotatet uttales det at: *«I de tilfeller hvor det utarbeides plan etter pbl. for andre tiltakstyper enn de som reguleres av ovennevnte lover vil det imidlertid være et hensiktsmessighetsspørsmål om utredningsplikten knyttes opp til forskrift for tiltak og planer etter annet lovverk eller forskriften for planer, og følgelig om det er sektormyndighet eller planmyndigheten som anses om ansvarlig myndighet.»*

Miljødirektoratet mener denne setningen skaper uklarhet. Slik vi har forstått det, vil disse sakene alltid falle inn under planforskriften og da alltid med planmyndigheten som ansvarlig myndighet. Vi mener derfor det vil være uklart om spørsmålet om hvilket regelverk som skal brukes skal stå åpent og avgjøres i hver enkelt sak ut fra hva som er hensiktsmessig. Det vil da også bli et spørsmål hvem som skal avgjøre valg av regelverket og hvilke kriterier valget skal baseres på. Skal det være en valgmulighet, som i tilfelle vil være svært uheldig, må reglene for dette i alle tilfeller fremgå av forskriften.

Når det gjelder planer og tiltaksprogram etter EU-vanndirektiv (2000/60/EF) har ESA har i sin dialog med Norge om gjennomføringen av SEA-direktivet uttalt at disse i utgangspunktet omfattes av direktivet og kravet til konsekvensutredning.

Vannforvaltningsplanene vedtas av fylkestinget og godkjennes av Kongen i statsråd. Godkjente planer skal legges til grunn for regionale organers virksomhet og for kommunal og statlig planlegging og virksomhet i vannregionen på samme måte som regionale planer, jfr. vannforskriften § 29 siste ledd, jfr. pbl. § 8-2. I forslag til forskrifts § 2a) fremgår det at regionale planer med retningslinjer for utbygging, skal behandles etter forskriften. Slik direktoratet vurderer det, ser det ikke ut til at vannforvaltningsplanene vil falle inn under denne bestemmelsen. Når vannforvaltningsplanene heller ikke fyller kriteriene i utkast til forskrift om miljøvurderinger som KLD har på høring, er det grunn til å se på om dialogen med ESA er tilstrekkelig fulgt opp. Vannforvaltningsplanene er statlig initierte planer som skal godkjennes sentralt. Det er svært viktig med forutsigbarhet og en enhetlig gjennomføring av planarbeidet i vannregionene. Neste planfase i arbeidet med regionale vannforvaltningsplanene starter med utarbeidelse av planprogram som skal på høring ved årsskiftet 2017/2018. Det betyr at en eventuell KU av plan må være ferdigstilt til dette arbeidet påbegynnes.

KU av vannforvaltningsplanene vil kreve utarbeidelse av veiledningsmateriell. Direktoratet ber derfor om at det på sentralt nivå avklares om vannforvaltningsplanene skal omfattes av forskriften og dermed konsekvensutredes.

§ 3 – Planer og tiltak som skal vurderes nærmere

I kommentarer til høringsnotatet omtales denne bestemmelsen som «Planer og tiltak som alltid skal behandles...», mens det i selve forskriftsvedlegget omtales kun som «planer som skal behandles...». Vi viser til våre kommentarer innledningsvis om at overskriften her bør være «Planer og tiltak... » dersom det er slik at tiltak etter forurensningsloven skal omfattes av denne forskriften.

Gjeldende forskrift § 3 d - Detaljreguleringer som innebærer endringer av kommuneplan eller områderegulering er tatt ut fra det nye forslaget. Dette er ikke nærmere kommentert i høringsnotatet, og det er uklart for oss hvilke konsekvenser endringen vil få.

§ 5 - Planprogram

Første ledd, andre punktum: Det foreslås at kravet til planprogram ikke skal gjelde for planer etter § 3 bokstav c), altså reguleringsplaner for tiltak i vedlegg II.

Miljødirektoratet mener at bestemmelsene om planprogram representerer et viktig plangrep som sikrer en mer forutsigbar prosess, og har betydning for sektorenes og allmennhetens muligheter for medvirkning, og at en får muligheter til å innarbeide miljøhensyn tidlig i prosessen. Krav til planprogram kan også bidra til mer beslutningsrelevante utredninger og dermed sikre at realitetsbehandlingen blir mer effektiv og mer forutsigbar for tiltakshaver.

Vi mener at det kan være forsvarlig å gjøre unntak fra kravet om planprogram i enkelte tilfeller og under visse betingelser. Departementet skriver i høringsnotatet at de aktuelle reguleringsplanene (vedlegg II) vil gi grunnlag for mindre tiltak, og at mulige konflikter for slike tiltak er avgrenset. Slik forslaget foreligger, mener imidlertid Miljødirektoratet at vedlegg II-listen inneholder flere tiltak med stort konfliktpotensiale, blant annet kan nevnes i nr. 2 som omhandler massetak og nr. 11 bokstav k) som omhandler større deponier for masse på land og i sjø.

Miljødirektoratet stiller spørsmål ved gevinsten ved å åpne for så omfattende unntak fra kravet om planprogram som høringsutkastet legger opp til. Unntak fra krav om planprogram kan føre til at viktig kunnskap kommer fram først sent i prosessen, bidra til mindre forutsigbarhet for tiltakshaver, større ressurs- og tidsbruk i etterkant og ev. også bidra til større konfliktnivå knyttet til planen. Vedlegg II består nå av en omfattende og detaljert liste med et stort spenn av tiltak. Dette vil også medføre behov for en mer målrettet og konkret utredning. Planprogram kan bidra til dette.

Ut fra ovenstående vurdering, mener vi at det ikke bør åpnes for så vidt omfattende unntak fra kravet om planprogram som høringsutkastet her legger opp til.

Ut over eksempelet gitt over, har vi ikke hatt anledning til å gå inn på de enkelte vedlegg II-tiltakene i detalj, og kan derfor ikke knytte konkrete kommentarer til tiltakene.

Dersom departementet likevel velger å unnta disse tiltakene fra kravet om planprogram, må det være en forutsetning at det ikke lempes på kravene ift. kunnskapsgrunnlag og utredningsgrunnlag, og at ansvarlig myndighet fortsatt må kunne be om tilleggsutredninger. Vi oppfatter høringsutkastet § 7

første ledd andre punktum og vedlegg III slik at kravet om konsekvensutredning står fast også for disse planene. Dette kravet må opprettholdes. Likeså må det være en forutsetning at prosessen for øvrig sikrer medvirkning fra berørte myndigheter og andre. Blant annet vil det være svært viktig at berørte myndigheter trekkes tidlig inn i planprosessen og kan uttale seg om viktige utredningsbehov. Vi mener det bør presiseres i § 4 fjerde ledd at *vurderingen* av om planen vil få vesentlige virkninger også må inngå i varsel og kunngjøring om oppstart av planarbeidet, ikke bare at det skal «framgå» av varselet at slik vurdering er gjort. Eventuelt bør vurderingen være tilgjengelig for den som ønsker å sjekke hvilke vurderinger som er gjort. Det bør være mulig å etterprøve denne vurderingen.

Andre ledd: Miljødirektoratet støtter endringene. Dette vil bidra til å sikre at planprogram ikke lages som en blåkopi av andre tilsvarende saker, men forholder seg til et konkret område med sine spesifikke kvaliteter og utfordringer. Dette gir høringsinstansene et bedre grunnlag for å komme med konstruktive innspill til prosessen.

Tredje ledd: Miljødirektoratet støtter presiseringene gjort i tredje ledd. Dette sikrer at høringsinstansene kan komme med innspill og synspunkter på metoder og utforming i høring av planprogram.

§ 6 - Høring, behandling og fastsetting av planprogram

Departementet foreslår å fjerne foreleggingsinstituttet for plansaker som er gitt i gjeldende forskrift § 8. Det vises til at dette vil legge til rette for reduserte prosesskrav, kortere saksbehandlingstid for aktuelle saker og redusert ressursbruk. Miljødirektoratet støtter forslaget.

Fjerde ledd: I ordlyden brukes begrepet «nasjonale eller viktige regionale hensyn». I tilsvarende bestemmelse i KLDs forskrift (§ 5) brukes begrepet «nasjonale eller vesentlige regionale hensyn». Vi mener forskriftene bør harmoniseres. I forbindelse med innsigelser brukes «nasjonale og vesentlige regionale interesser». Dersom det er slik at hhv KU-forskriftene og kriteriene for bruk av innsigelse har ulik innslagspunkt, bør man nøye vurdere begrepsbruken, slik at man ikke forveksler de to instituttene.

Femte ledd: Miljødirektoratet mener det er positivt med en tydeliggjøring av kravet til utredning av relevante og realistiske alternativer, og at alternativ lokalisering er presisert. Vi mener imidlertid det bør stilles krav om at konsekvensutredningen **skal** omfatte relevante og realistiske alternativer, herunder alternativ lokalisering. Dersom ansvarlig myndighet mener det ikke foreligger relevante eller realistiske alternativer, så må dette redegjøres for i planprogrammet.

Sjuende ledd: Miljødirektoratet støtter endringen som innebærer at planmyndigheten kan avslutte saksbehandlingen ved å unnlate å fastsette et program for konsekvensutredning. Dette vil redusere myndigheters og høringsinstansers tidsbruk på planer som uansett ikke kommer til å gjennomføres, og forhindre unødig konflikt.

Vi viser til det som er sagt foran om begrepsbruken. Såfremt ikke meningen er at denne forskriften kun skal gjelde for planmyndigheten, må begrepet "**ansvarlig myndighet**" brukes, siden bestemmelsen i så fall også omfatter tiltak etter særlovgivningen (forurensningsloven).

For forurensningsmyndighetene som behandler sakene som søknad om tillatelser etter forurensningsloven, er det videre viktig å få avklart hvordan disse nye bestemmelsene får betydning

for behandling etter forurensningsloven. Bestemmelsen i § 6 åpner for at myndighetene på et tidlig tidspunkt i prosessen kan avslutte saken, og altså i realiteten avslå søknaden. Det er ikke angitt noen kriterier for når saken kan avsluttes. For de sakene om tiltak som behandles etter forurensningsloven er altså spørsmålet om en avslutning av KU-arbeidet etter de ovennevnte regler også skal influere på saksbehandlingen etter forurensningsloven. Slik vi ser det må saksbehandlingen etter forurensningsloven (og for så vidt også andre særlover) uten lovendring forutsettes å følge den vanlige praksis, dvs. at det ikke er anledning til å avslutte saksbehandlingen ene og alene med begrunnelse i KU-reglene. Hvilken betydning areaplansspørsmålet skal ha for saksbehandlingen må ellers følge regelen i forurensningsloven § 11 fjerde ledd.

Miljødirektoratet stiller også spørsmål ved om ikke den avslutningen av saken som de forannevnte bestemmelser gir adgang til må vurderes i forhold til forvaltningslovens regler om enkeltvedtak.

§ 7 - Innhold og utforming av planforslag med konsekvensutredning

Første ledd: Miljødirektoratet støtter forslaget slik det foreligger. I kommentarene uttaler departementet at man vil vurdere ordlyden i bestemmelsen etter gjennomført høring.

Miljødirektoratet mener det er viktig at bestemmelsen er tydelig på at kravet til konsekvensutredning gjelder, selv om planen er unntatt kravet om planprogram. Vi mener videre det er viktig at bestemmelsen også er tydelig på at det stilles samme krav til innholdet i en KU for disse planene, og at det skal ses hen til uttalelser innkommet ved varsel om oppstart. Dette er en forutsetning for å sikre at kunnskapsgrunnlaget knyttet til disse sakene blir godt nok.

KLD har i sitt høringsnotat på side 8 angitt at vurderingen av om vedlegg II-sakene kan få vesentlige virkninger for miljø og samfunn skal skje som del av den ordinære søknadsbehandlingen, og ikke som en forutgående prosess som etter gjeldende forskrift. Videre anføres det i det samme høringsnotatet at dersom søknaden gir en tilfredsstillende redegjørelse for virkningene av tiltaket vil det ikke være krav om utarbeidelse av egen konsekvensutredning, selv om tiltaket vurderes å kunne få vesentlige virkninger. Siden tiltak synes å være omfattet av også KMDs forskrift, vil vi her vise til våre kommentarer til § 3 i KLDs høringsutkast. Problemstillingen er ikke nevnt i KMD's høringsnotat. Beslutningsforholdene rundt dette antas å måtte reguleres i forskriften.

Andre ledd, første punktum: Miljødirektoratet mener det kan være uklart hva som ligger i «foreliggende» kunnskap. Menes det med dette eksisterende kunnskap, eller kunnskap som er lett tilgjengelig? Vi mener **«eksisterende»** er et mer dekkende og grundigere begrep, og at dette i sterkere grad enn «foreliggende» signaliserer at det må gjøres en aktiv innsats for å få tak i kunnskapen, og samsvarer også bedre med bruken knyttet til kunnskapsinnhenting i veiledning til naturmangfoldloven.

Andre ledd fjerde punktum: Erfaring viser at det kan være store ulikheter i kvalitet på konsekvensutredninger utført av ulike fagfolk, og i en anbudsrunde vil i de fleste tilfeller laveste bud bli valgt. Miljødirektoratet støtter derfor kravet om at konsekvensutredninger, herunder feltundersøkelser, skal utføres av personer med relevant faglig kompetanse. Vi mener videre det bør vurderes å etablere godkjenningsordning for denne type kompetanse.

Tredje ledd: Miljødirektoratet støtter nytt siste punktum om at det skal utarbeides et ikke-teknisk sammendrag av konsekvensutredningen. Det er økende fokus internasjonalt på betydningen av et

godt og lett tilgjengelig, ikke-teknisk sammendrag for å sikre god medvirkning. Omfang og innretning på et slikt sammendrag bør omtales i veiledning. Begrepet «*ikke-teknisk*» bør inn i ordlyden i siste ledd.

Syvende ledd: Miljødirektoratet ber departementet vurdere om dette leddet kan styrkes i tråd med det som er trenden internasjonalt, dvs. fokus på kompensasjon og restaurering i forbindelse med tiltak. Vi foreslår følgende supplering (uthevet): «...undersøkelser eller tiltak som kan iverksettes for å tilpasse tiltaket til omgivelsene, og for å avbøte **og kompensere** skader eller ulempe. Det skal også redegjøres for tiltak for å overvåke og klargjøre faktiske virkninger av planen eller tiltaket».

Vi vil også peke på at trenden internasjonalt går enda lenger i form av «no net loss», dvs. det stilles krav om at det ikke skal forekomme tap av naturmangfold, og til og med at tilstanden skal forbedres. Dette kan være relevant også for andre tema enn naturmangfold.

§ 8 - Høring og offentlig ettersyn av planforslag med konsekvensutredning

Tredje ledd: Miljødirektoratet støtter forslaget om at KU-data skal systematiseres i henhold til gitte standarder og gjøres tilgjengelig for offentlige databaser. Det vil bidra til en kontinuerlig styrking av kunnskapsgrunnlaget, være samfunnsøkonomisk lønnsomt og ha betydning langt ut over den enkelte sak. Særlig positivt er det at dataene som samles inn skal gjøres tilgjengelig gjennom offentlige databaser. Dette har vært en mangel ved tidligere lovverk og Miljødirektoratet ser det som viktig at veiledning over hvilke databaser som er tilgjengelig og skal benyttes, kommer på plass så raskt som mulig etter at forskriften er vedtatt.

Tredje ledd, siste punktum: Vi støtter innholdet i forslaget, men foreslår en justering av ordlyden, slik at det understrekes at det er en forutsetning at det er tilrettelagt for at tiltakshaver kan oppfylle denne plikten. Forslag til ordlyd: «**Tiltakshaver skal, der det er lagt til rette for dette, selv sørge for å legge inn data i databaser.**»

§ 10 - Hensyntaken til konsekvensutredningen ved vedtak og gjennomføring

Miljødirektoratet støtter styrkingen av planmyndighetens plikt til å hensynta konsekvensutredningen og høringsuttalelsene, jf. første og andre ledd.

Vi støtter også skjerpingen i tredje ledd. Det er viktig at det framgår at planmyndigheten har plikt til å sette vilkår om begrensning av negative virkninger og om overvåking.

I eksisterende forskrifts § 12 er ordlyden «...fastsette vilkår for å avbøte og begrense.....». Vi finner ikke noen begrunnelse for at «avbøte» er utelatt i ny forskrift. Vi mener det er relevant at vilkår omfatter også avbøting, slik at det også står i samsvar med innholdet i konsekvensutredningen, jf. § 7 syvende ledd. Dette gjelder også «kompensasjon», jf. våre kommentarer til nevnte ledd.

Vi vil også understreke at det er stor forskjell på innholdet i «overvåke» (første punktum) og «miljøoppfølgingsprogram» (andre punktum). «Overvåke» dekker bl.a. det vi velger å kalle «etterundersøkelser» som skal dokumentere virkninger av tiltaket og gjøre det mulig å justere avbøtende og kompenserende tiltak. I dag dokumenteres virkninger i altfor liten grad. Det vil ofte være en forutsetning at det gjøres forundersøkelser ut over det som ligger i KU, som «baseline» for faktisk å kunne gjennomføre overvåking. Begrepet «miljøoppfølgingsprogram» brukes som regel for å beskrive et opplegg som skal sikre mot ev. negative virkninger i anleggsperioden, og er knyttet mer

til den tekniske siden av tiltaket og til virksomhetens internkontrollsystem. Dette er også viktig, men er av en annen karakter. Vi anbefaler at dette konkretiseres i veiledning.

Miljødirektoratet har også en kommentar til det som fremgår av høringsutkastet s. 14 om følgene av at en konsekvensutredning ikke er faglig tilfredsstillende når det gjelder naturmangfold. Det vises til at unnlattelse av å oppfylle kravene i naturmangfoldloven er å anse som en saksbehandlingsfeil som i visse tilfeller kan føre til at vedtaket blir ugyldig, jf. forvaltningsloven § 41. Miljødirektoratet mener dette er en viktig presisering. Men vi mener at det også bør tilføyes at en ikke tilfredsstillende konsekvensutredning også på andre grunnlag vil kunne innebære en saksbehandlingsfeil som vil kunne lede til at vedtaket blir ugyldig. For eksempel dersom konsekvensutredningen ikke oppfyller kravene stilt i KU-forskriften. Vi oppfatter at KU-forskriften stiller strengere krav om f.eks. innhenting av ny kunnskap enn naturmangfoldloven § 8 gjør. Utredningskravet i KU-forskriften har derfor vært sterkere enn kravet til kunnskap i naturmangfoldloven.

§ 12 - Særskilte regler om planprogram

Fjerde ledd: § 12 gir særskilte regler om planprogram, og innholdet i bestemmelsen bør derfor strukturelt enten tas inn som en del av § 5, eventuelt stå i sammenheng med § 5 som f.eks. ny § 6.

For statlige tiltak foreslås det en ny bestemmelse om at vedkommende fagdepartement kan bestemme at planprogram skal høres sammen med konseptvalgutredning som grunnlag for beslutning om valg av konsept. Miljødirektoratet ser at felles høring kan bidra til å gi et bedre grunnlag for valg av konsept, og støtter derfor forslaget om at planprogram kan høres sammen med konseptvalgutredning der slik utarbeides. Dette forutsetter imidlertid at miljøforhold kommer inn i utredningene. Vi legger til grunn at kravene til innhold, høring og behandling av planprogram i §§ 5 og 6 gjelder for planprogrammet.

§ 15 - Avklaring av rollen som ansvarlig myndighet

Bestemmelsen sier at ved usikkerhet eller uenighet så kan KMD avgjøre hvem som skal være ansvarlig myndighet. Vi foreslår at ordlyden utvides med "**eller når andre særlige forhold tilsier det.**" Bakgrunnen for forslaget er at det kan være behov for en annen ansvars plassering enn den ordinære for eksempel i store gruve- og industrisaker hvor spesielt små kommuner vil kunne ha store utfordringer som ansvarlig myndighet.

§ 16 Konsekvensutredning ved grenseoverskridende virkninger

Andre ledd: Bestemmelsen sier at planprogram skal sendes til ev. berørte myndigheter i annen stat. Reguleringsplaner for tiltak i vedlegg II er etter § 5 unntatt fra kravet om planprogram. Ordlyden i § 16 er derfor uklar. Den kan enten tolkes slik at disse reguleringsplanene ikke skal sendes myndigheter i andre stater, eller alternativt kan det forstås slik at det er krav til planprogram i alle saker med grenseoverskridende virkninger og dermed at unntaket fra planprogram altså ikke gjelder disse sakene. Det må klargjøres hva som er ment.

Vedlegg I. Planer og tiltak som alltid skal konsekvensutredes

Nr. 3: Miljødirektoratet støtter endringen, som er i tråd med tidligere forslag fra Klima- og forurensningsdirektoratet.

Vedlegg II. Planer og tiltak etter § 3 som skal vurderes etter vedlegg III

Det er positivt at det er kommet inn et punkt 1 c) om «avskoging med sikte på omlegging til annen arealbruk».

Miljødirektoratet savner en omtale og begrunnelse for at avfallsanlegg som tidligere var omfattet av vedlegg II nr. 11, nå er tatt ut både i dette forskriftsforslaget og i KLD's forslag. Svært mange avfallsanlegg faller utenfor oppfangingskriteriet i vedlegg I nr. 4. Dette er anlegg hvor lokaliseringen kan være avgjørende for hvilken støy-, lukt- eller annen forurensningsbelastning anlegget har for omgivelsene. Det er derfor viktig at det fortsatt gis mulighet for å kreve konsekvensvurdering etter plan- og bygningsloven i disse tilfellene, slik at eventuelle miljøkonsekvenser blir belyst før en eventuell konsesjonsbehandling etter forurensningsloven.

Reingjerder på mer enn 30 km er tatt inn i vedlegg II i KLDs forskrift. Vi mener dette tiltaket også bør tas inn i KMDs forskrift. Dette vil være relevant i tilfeller der det utarbeides reguleringsplan for slike gjerder.

Vedlegg III. Kriterier for vurdering av vesentlige virkninger for miljø og samfunn

Første ledd: Bestemmelsen gjelder ikke bare gjelder planer, men også enkelte tiltak etter særlovgivningen, jf. våre merknader på s. 1 i dette notatet. Det bør derfor innledningsvis i bestemmelsen stå: "Planer **og tiltak** etter..."

Kriteriene er flyttet fra tidligere § 4 til vedlegg. Dette støttes. Vi støtter også KMDs vurdering av at de mer presise formuleringene i eksisterende forskrift ikke erstattes av de mer generelle formuleringene i EIA-direktivet.

Vi støtter en mer enhetlig ordlyd for de ulike punktene. Imidlertid mener vi at «vil komme i konflikt med» framfor «kan komme i konflikt med» forutsetter en påvist konflikt framfor en mulig konflikt som grunnlag for utredning. Der det er usikkerhet om tiltaket vil komme i konflikt med en verdi, kan ansvarlig myndighet derfor velge ikke å utrede. Miljødirektoratet mener dette er en svekkelse i forhold til dagens ordlyd. Vi foreslår derfor at formuleringen «**kan komme i konflikt med**» brukes. Det ligger samtidig en vesentlighetsvurdering til grunn, jf. tittelen på vedlegget. Miljødirektoratet mener av samme grunn at ordbruken innledningsvis i bokstav d) må samsvare med ordbruken i a) – g), slik at den lyder «kan komme i konflikt med....» i stedet for «utgjør en trussel mot.....».

Vi mener videre at det i bokstavene j) til l) på samme måte burde vært formulert «**kan medføre...** » i stedet for «medfører». Dette vil harmonere mer med ordlyden i KLDs forskrift, og for bokstav j) vil det også være et argument at ordlyden da harmonerer med begrepene i forurensningsloven («kan medføre vesentlig...»).

Etter eksisterende forskrift skal en del tema (gjeldende bokstav a-c) utredes også dersom de er «lokalisert i» området. Dvs. at det ikke er nødvendig med noen vurdering av konfliktpotensialet, dersom tiltaket er «lokalisert i». Dette er i utkast til ny forskrift tatt ut, uten at endringen er kommentert eller begrunnet i høringsnotatet. Miljødirektoratet oppfatter dette som en vesentlig svekkelse av oppfangingskriteriene, og mener at «**lokalisert i eller...**» bør tas inn igjen i bokstavene a, d, e, f.

Vedlegg 2

Begrepene økosystem og økosystemtjeneste/naturgoder benyttes ikke i dagens KU-forskrifter (eller i plan- og bygningsloven). Mulig påvirkning av økosystemer og økosystemtjenester (naturgoder) er dermed heller ikke et eksplisitt kriterium for utredningsplikt. Imidlertid vil en rekke økosystemtjenester være omfattet i praksis, f.eks. påvirkning på friluftsliv, verdifulle landskap, reindrift, landbruksvirksomhet og tilgjengelighet til uteområder, i tillegg til samlet påvirkning og virkninger på områder som er viktige for naturmangfoldet og på naturens tålegrenser (jf. den foreslåtte forskriftens vedlegg III). Noen økosystemtjenester vil også være viktige for bl.a. klimagassregulering, for forebygging av ras, skred og flom og for folks helse. Det vil være noen økosystemtjenester som i mindre grad omfattes av dagens krav, og dette gjelder bl.a. en del regulerende tjenester som vannrensing og pollinering. Miljødirektoratet mener økosystemtjenestetilnærmingen kan og bør brukes i den praktiske vurderingen av vesentlige virkninger for miljø og samfunn, men finner det ikke hensiktsmessig eller påkrevd med endringer i ordlyden i forskriftens Vedlegg III. Økosystemtjenester kan og bør imidlertid ivaretas i vedlegg IV.

Første ledd bokstav a): Vi mener det er fornuftig og ryddig med en oppdeling av gjeldende bokstav a) i hhv naturmangfold og kulturminner, og at formuleringene også er mer i samsvar med naturmangfoldloven. Det er positivt at markaloven er inkludert.

Første ledd bokstav c): Vi mener det er positivt at hensynet til anadrom laksefisk er tatt inn som bokstav c). Etter vår vurdering er det imidlertid ikke tilstrekkelig å begrense dette til å gjelde for bestander som inngår i ordningen med nasjonale laksevassdrag og laksefjorder. Denne ordningen omfatter i dag i all hovedsak store bestander med god bestandsstatus. Laks er en ansvarsart for Norge, og vi har forpliktet oss internasjonalt, blant annet gjennom ratifisering av NASCO-konvensjonen, til å ta vare på det biologiske mangfoldet innen arten laks. I det minste bør derfor hensynet til truede og spesielt sårbare bestander av laks vektlegges på samme måte som bestander som er omfattet av ordningen med nasjonale laksevassdrag og laksefjorder. I tillegg bør kriteriene også omfatte truede og spesielt sårbare bestander av sjøørret og sjørøye. Vi foreslår ut i fra dette noen endringer i bestemmelsen:

*c) **kan komme i konflikt med laksebestander som er omfattet av ordningen med nasjonale laksevassdrag og nasjonale laksefjorder, eller truede og spesielt sårbare bestander av laks, sjøørret og sjørøye;***

Første ledd bokstav d): Miljødirektoratet registrerer at det ikke er samsvar mellom ordlyden som står i kommentarene til bestemmelsen og bestemmelsen slik den er gjengitt i vedlegg III. Bestemmelsen i vedlegg III er heller ikke i overensstemmelse med ordlyden i KLDs forskrift. Vi forstår det slik at formuleringen i ordlyden i vedlegg III beror på en inkurie.

Vi foreslår likevel en endring i KMDs utkast:**d) er lokalisert i eller kan komme i konflikt med en forekomst av truet eller prioritert art, eller med økologiske funksjonsområder for en prioritert art, forekomst av truede eller utvalgte naturtyper, eller med andre områder, naturtyper eller arter som krever særlig hensyn.**

Ordlyden og oppstillingen her er endret noe i forhold til KMDs forslag, jf. bl.a. kommentarer ovenfor. Vi vil også foreslå å tilføye: «andre områder, naturtyper eller arter som krever særlig hensyn». Dette vil fange opp:

Vedlegg 2

- Leveområder for arter som ikke er rødlistet eller prioritert, men som likevel kan ha behov for særlig oppmerksomhet i forvaltningssammenheng.
- Særsilt fredede arter, spesielle økologiske former av arter (bl.a. namsblank og byglandsbleke), andre spesielt hensynskrevende arter og enkelte svært viktige ansvarsarter (jf. villrein).
- Naturtyper som er omfattet av kartlegging etter Miljødirektoratets håndbok (jf. naturtyper av verdi A eller B).
- Områder av geologisk verdi, jf. definisjonen av naturmangfold i naturmangfoldloven.

Tilføyingen anses også som et viktig bidrag til å unngå at flere arter kommer i de øverste kategoriene på rødlista, og til at vi følger opp våre forpliktelser om ivaretagelse av arter som omfattes av aktuelle internasjonale konvensjoner.

Vi vil i denne sammenhengen også nevne arbeidet med «nasjonalt viktige arter» i Naturbase - et utvalg av arter som det er spesielt viktig å ivareta i arealforvaltningen. Nasjonalt viktige arter vil bli et viktig bidrag fra Miljødirektoratet som et datasett til det offentlige kartgrunnlaget.

Det bør utvikles veiledning knyttet til naturmangfold i KU.

Første ledd e): Dette erstatter gjeldende bokstav c), som listet opp ulike typer naturområder som var viktige for friluftsliv. Dette er nå generalisert som «naturområder som er særlig viktige for utøvelsen av friluftsliv». Miljødirektoratet mener at «naturområder» må erstattes med «**områder**», slik at bl.a. viktige deler av grønnstrukturen, som ikke alltid er entydig naturpreget, også blir fanget opp. Vi ber også om at følgende tas inn til slutt i bestemmelsen: «..., **herunder områder med sterkt press på arealene**». Dette er i samsvar med ordlyden i KLDs forskrift. Se også nærmere begrunnelse i det følgende.

Videre vil vi påpeke at det er et stort behov for nærmere presisering av hva som er viktige områder for friluftslivet, jf. Miljødirektoratets veileder M98-2013 *Kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder*. Områder som er verdsatt som «svært viktig» og «viktig» friluftslivsområde etter veilederen må omfattes av kriteriene. Der slik verdsetting ikke er gjennomført, vil områder med stor verdi for friluftslivet kjennetegnes med en eller flere av følgende kvaliteter: mye bruk, spesielle natur- eller kulturhistoriske opplevelseskvaliteter, spesiell funksjon (atkomstområde, del av grønnstrukturen el.) og godt egnet for en eller flere enkeltaktiviteter som det ikke finnes like gode alternative områder til. Spesielt oppmerksom må en være i friluftslivsområder i og ved byer og tettsted der presset på arealene er stort og i de deler av større sammenhengende friluftslivsområder ved byene og fjellområder med sterkt utbyggingspress.

Første ledd bokstav f): Denne bokstaven omfatter områdetyper – «særlig verdifulle landskap, villmarksområder eller vernede vassdrag» - som til dels ikke har en formell avgrensning, til dels kan være svært omfattende i utstrekning. Alle tre områdetypene er kjennetegnet ved ulike og sammensatte kvaliteter: betydning for naturmangfold, betydning for kulturmiljø/kulturminner, betydning for friluftsliv, betydning for opplevelse etc. Det er derfor viktig at det utarbeides veiledning til hvordan dette skal forstås og avgrenses med tanke på «vesentlige virkninger».

Særlig verdifulle landskap kan, jf. kommentarene s. 22, omfatte verdensarvområder, utvalgte kulturlandskap innen jordbruket mm. Det arbeidet som nå pågår med å etablere et klassifiseringssystem for landskap etter NiN vil kunne gi kunnskap om nasjonalt/regionalt sjeldne

Vedlegg 2

naturlandskap. Vi vil her også vise til veiledningsmateriell om konsekvensutredning for verdensarvområder: *World heritage advice note: Environmental assessment* (UICN 2013).

Begrepet «villmarksområder» omfatter deler av det kvalitative innholdet i «inngrepsfrie naturområder», som nå er tatt ut. Miljødirektoratet mener kartgrunnlaget i arealbruksindikatoren INON er et relevant utgangspunkt for å avgrense slike områder, men at det må gjøres en kvalitativ vurdering av naturområdene i forhold til «villmarkspreget» og kvaliteten av dette. Vi mener for øvrig «villmarkspregete områder» er et bedre og mer dekkende begrep for denne type områder.

En del større, sammenhengende naturområder som ikke kan defineres som «villmarkspregete» vil ikke fanges opp av kriteriene. Dette kan være områder som nettopp i kraft av sin størrelse, beliggenhet og sammenheng er viktige, spesielt for arealkrevende arter. De vil også bli viktigere med de forventede klimaendringene, da større arealer gir artene bedre mulighet for forflytning og tilpasninger. Vi mener derfor at bokstav f) må suppleres med «**store sammenhengende naturområder**».

«Vernede vassdrag» omfatter i utgangspunktet hele nedbørfelt, og er først og fremst et vern mot kraftutbygging. Det bør i veiledning gå fram hvordan en skal bruke et slikt kriterium i praksis, eksempelvis ved å knytte det til formålet med vernet og i noen grad til vannstrengen, jf. Rikspolitiske retningslinjer for verna vassdrag.

Første ledd bokstav j): I høringsnotatet fremgår det at nåværende kriterium er knyttet til antall mennesker som blir berørt og at den foreslåtte endringen innebærer at det nå skal være selve økningen av belastningen som er avgjørende for om kriteriet slår til eller ikke. Miljødirektoratet støtter utvidelsen av virkeområdet som denne endringen medfører, nemlig at kriteriet også vil slå inn når belastningen gjelder områder der det ikke oppholder seg mange personer til daglig (for eksempel naturområder). Samtidig mener vi at det er uheldig at kriteriet om antall personer som blir berørt faller bort. Der det er relevant (der det oppholder seg mange personer) vil denne informasjonen være minst like verdifull som tallverdier på økte nivåer av forurensning. Dette er også viktig med tanke på medvirkning og kommunikasjon med allmenheten. Videre, når det gjelder støy og luftforurensning, innebærer en vurdering knyttet til antall berørte at man må se på den geografiske utbredelsen av forurensningen. Det nye kriteriet er mindre spesifikk på hvordan situasjonen skal vurderes i praksis.

Vi mener derfor at begge kriteriene bør legges til grunn. I høringsnotatet vises det også til erfaringer som tilsier at kriteriet om antall personer som blir berørt sjelden slår ut. I denne sammenhengen vil vi påpeke at det per i dag finnes det ikke verktøy som er lett tilgjengelig for å vurdere hvor mange personer som blir berørt. For perioden 2014 t.o.m. 2016 er det planer om å utvikle beregningsverktøy som kan dekke slike behov.

Som pekt på ovenfor, foreslås ordlyden endret til "**kan medføre vesentlig ...**". Dette harmoniserer med begrepene i forurensningsloven.

Første ledd bokstav k): Kriteriet om at et tiltak skal behandles etter forskriften dersom det gir vesentlig økning av klimagasser er videreført fra gjeldende forskrift § 4 til begge de nye forskriftene. Dette er et vanskelig kriterium å anvende i praksis, fordi det ikke er gitt noen føring på hva som regnes som en vesentlig økning av slike utslipp, samtidig som det etter bestemmelsen er en absolutt

Vedlegg 2

plikt til å gjennomføre konsekvensutredning dersom utslippet er vesentlig. Etter ordlyden kan det tenkes å innebære en vesentlig økning at utslippet øker mye i forhold til eksisterende utslipp fra virksomheten, at økningen medfører en stor økning av de regionale eller nasjonale utslippene, eller at økningen anses å være av betydning globalt sett. Videre er det når det gjelder klimagasser vanskelig å vurdere hva en konsekvensvurdering skal inneholde. Konsekvensene av klimagassutslipp er globale og er vel dokumentert. Det anses som lite hensiktsmessig at en konsekvensutredning etter forskriftene skal redegjøre for generelle konsekvenser av klimagassutslipp. Hva som bør være innholdet i en slik konsekvensvurdering bør vurderes nærmere, og det bør utarbeides retningslinjer for dette. Miljødirektoratet vil kunne bistå departementet med en nærmere vurdering av disse spørsmålene.

Første ledd bokstav o): Vi vurderer det som positivt at «påvirker vesentlig miljømessig sårbarhet, naturens tålegrense eller områder der fastsatte grenseverdier er overskredet» er tatt inn, men det forutsetter veiledning om hva dette innebærer mer konkret og henvisning til hvordan dette kan/bør utredes.

Andre ledd: Det er positivt at «samvirke med andre gjennomførte og planlagte tiltak» er tatt inn som vurderingskriterium. En slik vurdering vil kunne fange opp tiltak som i seg selv ikke nødvendigvis vil utløse kriteriene, men som sett sammen med andre gjennomførte eller planlagte tiltak «kan komme i konflikt med» verdiene listet opp i første ledd.

Vedlegg IV - Rammer for krav til innhold i konsekvensutredningen

Første setningen i vedlegg IV er noe ulikt formulert fra KLD-forskriften. I KMDs forskrift heter det at: «Konsekvensutredningen skal i nødvendig utstrekning omfatte:», mens KLDs forskrift sier at: «Konsekvensutredningen skal der det er relevant omfatte:». Miljødirektoratet mener ordlyden i de to forskriftene bør harmoniseres.

Fagfelt som skal vurderes med tanke på virkninger og utredes er nå listet opp to steder: Vedlegg III og Vedlegg IV b). Miljødirektoratet mener at det bør gjøres en gjennomgang av forholdet mellom utredningstema i vedlegg IV bokstav b i forhold til virkningstemaene i vedlegg III. De kriteriene som kan utløse KU, må man også utrede virkninger for. Det er et generelt behov for å konkretisere de forhold som skal utredes i en veileder.

Bokstav b) Konsekvensutredningen

Grunntanken i økosystemtjenestetilnærmingen er å synliggjøre for beslutningstakere hvilken betydning økosystemer og natur har for folks velferd, slik at disse verdiene kan tillegges vekt i beslutningsprosesser. Det er viktig å øke kunnskapen om hvilken betydning naturen har for folks velferd og å få denne kunnskapen inn i systematiske analyser slik at beslutninger som påvirker naturen og som får konsekvenser for folks velferd kommer til syne for beslutningstakere. Plansystemet og konsekvensutredninger er sentrale verktøy for slik synliggjøring, og Miljødirektoratet mener det er viktig at verdier av økosystemtjenester (slik de er beskrevet bl.a. i NOU 2013:10) synliggjøres på en tydelig og hensiktsmessig måte i dette systemet.

Miljødirektoratet foreslår derfor at «økosystemtjenester (naturgoder)» tas inn som et nytt punkt i listen i vedlegg IV, da vi mener dette kan gi nyttig og supplerende informasjon i beskrivelsen av

Vedlegg 2

viktige miljø- og samfunnsforhold. Punktet vil til dels overlape med enkelte andre punkter, bl.a. friluftsliv og jordvern, men vil gi rom for vurdering av en rekke viktige verdier som i dag ikke omfattes av listen.

«Inngrepsfrie naturområder» er tatt ut som utredningstema. Miljødirektoratet støtter dette, da begrepet «inngrepsfrie naturområder» bør beholdes selve indikatoren og ikke brukes som betegnelse på et fagtema. Vi mener imidlertid at indikatoren «inngrepsfrie områder»/INON vil være høyst relevant å bruke som del av et godt kunnskapsgrunnlag. En kart- og tallmessig framstilling av endringer i denne indikatoren vil kunne si noe om virkninger på de kvalitative verdiene som den kan representere, jf. kriteriene i Vedlegg III som omfatter virkninger eksempelvis på «villmarksområder». Så vil det være opp til ansvarlig myndighet i forbindelse med vedtak å vurdere hvor viktig disse virkningene er på lik linje med andre virkninger. Det er heller ikke noe i listen av utredningstema som erstatter det kvalitative innholdet i INON-begrepet, eksempelvis landskapsøkologi og større sammenhengende naturområder/villmarkspregete områder. Dette må derfor komme inn som et eget utredningstema i bokstav b), eksempelvis som «**større sammenhengende naturområder**».

I bokstav b strekpunkt nr. 5 er støy lagt inn i strekpunktet om forurensning. Miljødirektoratet støtter dette forslaget. Vi foreslår imidlertid at begrepet "jordbunn" byttes ut med "grunn." Grunn er et videre begrep som omfatter hele jordprofilen fra topplag til bunn, samt grunnvann og berggrunn.

Vi støtter videre også at hhv. klimagassutslipp og friluftsliv er synliggjort som egne tema i strekpunkt nr. 3 og nr. 6.

Bokstav b) strekpunkt nr. 7: Miljødirektoratet har etterlyst utredningskrav knyttet til vannforskriftens § 12 og er derfor positive til at det nå foreslås slike bestemmelser.

Det er da særlig forholdet til vannforskriftens krav til kunnskap om nærmere definerte kvalitetselementer som har vært fraværende i gjeldene utredningskrav. Slik kunnskap vil være nødvendig for å kunne vurdere en vannforekomsts tilstand før et eventuelt inngrep og for å foreta en risikovurdering mht. forventet endring i tilstand som følge av et planlagt/omsøkt inngrep. Direktoratet er enige i at det også er nødvendig med opplysninger om forhold av betydning for vurdering av om vilkårene i § 12 er oppfylt.

I utkast til forskrift om miljøvurderinger vises det til «relevante bestemmelser etter vannforskriften». Henvisningen gjøres til forskriften som sådan, og viser ikke til bestemte bestemmelser. Relevante bestemmelser i denne sammenheng er, i tillegg til § 12, bestemmelser om fastsettelse av økologisk og kjemisk miljøtilstand (karakterisering og klassifisering) som fins flere steder i forskriften (blant annet § 15, vedlegg V, VIII og IX). Miljødirektoratet utelukker derfor ikke at det kan være behov for mer utfyllende bestemmelser om dette i veiledningsmateriale til forskriften.

I bokstav b strekpunkt nr. 13 er risiki ved havstigning tatt inn som et utredningstema. I KLDs forskrift er tilsvarende strekpunkt benevnt som «Mulig trusler som følge av klimaendringer, herunder risiki ved havstigning.» Miljødirektoratet mener ordlyden i KMDs forskrift bør endres tilsvarende KLDs forskrift. Dette vil fange opp andre trusler som følge av klimaendringer enn havstigning.

I bokstav b fjerde ledd er det foreslått en presisering av gjeldende bestemmelse som innebærer at samlede virkninger av planen sett i lys av også andre planlagte, eksisterende og/eller vedtatte planer

Vedlegg 2

eller tiltak i influensområde skal vurderes. Miljødirektoratet mener dette er en positiv forbedring av gjeldende forskrift, og vil påpeke at samlet belastning vil kunne være relevant for flere av utredningstemaene, f.eks. naturmangfold, friluftsliv, støy, forurensning, helse, landskap osv. Vi vil samtidig peke på at det er et omfattende fagområde, og Miljødirektoratet ser at det kan bli behov for konkretisering og operasjonalisering – for eksempel i en veileder. Ikke minst gjenstår det relativt store metodiske utfordringer med hvordan samlet belastning skal måles, og i mange tilfeller er det mangelfull kunnskap om det man måler på.

Bokstav b femte ledd bør suppleres på følgende måte: «...skal det gis en kort redegjørelse for **kilder**, datagrunnlag og metodene som er benyttet.....» . Erfaring viser at kilder ofte er dårlig beskrevet eller er utelatt. Det er viktig for medvirkningen at det går fram hvilke kilder man har brukt, og hvilke som ev. mangler.

Bokstav b) sjette ledd: Miljødirektoratet mener sjette ledd må endres, slik at relevante og realistiske alternativer **skal** utredes. Dersom ansvarlig myndighet mener det ikke foreligger relevante eller realistiske alternativer må dette fremgå av planprogrammet. Vi viser til våre merknader om dette til § 6 femte ledd.

KLD har plassert tilsvarende bestemmelse i sin § 7. Ordlyden er heller ikke helt lik. Dette bør harmoniseres.